

פסיקתא דרב כהנא

פסקא ולקחתם

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרֵי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת
וְעֶרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים (ויקרא כג, מ)

א פתיחות

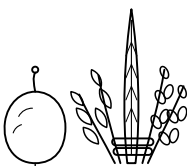
- א קחו מוסרי ואל כסף
מוסר התורה טובה מכסף - שכר לקיחת המינים בכסף
- ב שבע שמחות את פניך
דוד מבקש חיים, שבע כיתות של צדיקים, ושבע שמחות של חג
- ג פנה אל תפלת הערער
דוד מלך ודוד עני, תפילתו של מנשה, ותפילתם של דורות אחרונים
- ד יעלו שרי... אז ירננו כל עצי יער
העולם כולו מרנן לפני הדין
- ה ארחץ בנקיון כפי
לולב במקח ולא בגזל, הקפת המזבח, וההלל שיש בו לשעבר ולעתיד

ב גוף הדרשה

- ו וּלְקַחְתֶּם לָכֶם — מִשְׁלַח
לולב הגזול, ומשל הלסטים שסניגורו נעשה קטיגורו
- ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן — רִאשׁוֹן לַחֲשׁוֹן עֲוֹנוֹת
משל המלך והמס, ומחילת ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים
- ח פְּרֵי עֵץ הָדָר — הַלְכוֹת אַרְבַּעַת הַמִּינִים
דרשות ההלכה שבפסוק: יום ולא לילה, אתרוג, לולב, הדס וערבה
- ט אַרְבַּעַת הַמִּינִים — כִּנּוּר מִי?
כנגד הקדוש ברוך הוא, כנגד האבות, כנגד האמהות, כנגד הסנהדרין, וכנגד ישראל

ג חתימה

- י בִּזְכוּת וּלְקַחְתֶּם — אַרְבַּעַת רִאשׁוֹנִים
חתימה: גילוי, פירעון, בניין וגאולה

ח ל ק א

פתיחות

א

קחו מוסרי ואל כסף

פתיחתא ראשונה • מוסר התורה טובה מכסף - שכר לקיחת המינים בכסף

קחו מוסרי ואל כסף ודעת מחרוץ נבחר (משלי ח, י)

פתיחה

רבי אבא בר כהנא פתח:

קחו מוסרי ואל כסף, ודעת מחרוץ נבחר (משלי ח, י).

אמר רבי אבא בר כהנא:

קחו מוסרי ואל כסף – קחו מוסרה של תורה, ואל כסף.

למה תשקלו כסף (ישעיה נה, ב) – למה אתם שוקלים כסף לבני עשו?

בלא לחם – על שלא שבעתם מלחמה של תורה.

ויגיעכם בלא לשבעה – למה אתם יגיעים, ואומות העולם שבעים?

בלא לשבעה – על שלא שבעתם מלחמה של תורה ומינה של תורה,

דכתיב: לכו לחמו בלחמי ושתו ביינ מסכתי (משלי ט, ה).

שכר תורה אין לו מחיר

רבי ברכיה ורבי חייא אבוי בשם רבי יוסי ברבי נחוריי:

כתיב ופקדתי על כל לחציו (ירמיה ל, כ) – אפילו על גבאי צדקה,

חוץ משכר משנים וסופרים, שאינן נוטלין אלא שכר בטילן בלבד.

אבל שכר דבר אחד מן התורה – אין בירייה יכולה ליתן.

תני:

מראש השנה נקצבים מזונותיו של אדם,

חוץ ממה שהוא מוציא בימים טובים ובשבתות ובראשי חודשים ובחולו של מועד,

ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן.

אם פחת – פוחתין לו, ואם הוסיף – מוסיפין לו.

מעשה: רבי יוחנן וייתר על נכסיו עבור התורה

רבי יוחנן הוה מטייל וסליק מן טבריא לציפורי,

והוה מסתמיך על כתפיה דרבי חייא בר אבא.

מטון חד בית חקל, ואמר: דין בית חקל הוה דידי, וזבינתיה מבעי מלעי באוריתא.

מטון חד בית כרם, אמר: הדין בית כרם הוה דידי, וזבינתיה מבעי מלעי באוריתא.

מטון חד בית זיתא, ואמר: הדא בית זיתא הוה דידי, וזבינתיה מבעי מלעי באוריתא.

שרי רבי חייא בר אבא בכי.

אמר ליה: למה את בכי?

אמר: בכי אנא, דלא שבקת לך לשיבותך כלום.

אמר ליה: חייא ברי, קלה היא בעיניך מה שעשיתי?

שמכרתי דבר שניתן לששה ימים, וקניתי דבר שניתן לארבעים יום וארבעים לילה.

כך כל העולם כולו לא נברא אלא לששה ימים,

דכתיב **כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ** (שמות כ, יא),

אבל התורה לא ניתנה אלא לארבעים יום ולארבעים לילה,

הדא הוא דכתיב **וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה** (שמות לד, כח).

קריאת דורו על ר' יוחנן באהבתו, ועוד קריאות דורות

כד דמך רבי יוחנן, היה דורו קורא עליו:

אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ (שיר השירים ח, ז) באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה – **בוֹז יְבוֹזוּ לוֹ**.

כד דמך אבא הושעיה איש טירייה, ראו מיטתו פורחת באויר,

והיה דורו קורא עליו:

אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ באהבה שאהב המקום את אבא הושעיה איש טירייה – **בוֹז יְבוֹזוּ לוֹ**.

כד דמך רבי לעזר ברבי שמעון, היה דורו קורא עליו:

מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימָרוֹת עֲשֵׂן (שיר השירים ג, ו) וגו'.

מהו **מִכָּל אֲבָקֶת רוֹכֵל**?

דהוה קרוי ותנוי ופייטן ודרשן.

שכר לקיחה

דבר אחר: קחו מוסרי ואל פספסו.

אמר רבי אבא בר כהנא:

משכר לקיחה את למד שכר לולב.

שכר לקיחה – במצרים כתיב **וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוֹב** (שמות יב, כב) וגו'.

בכמה הוות טימי ידיה? בארבעה מנאי, בחמשה מנאי.

היא שעמדה להם בביות מצרים, בביות הים, בביות סיחון ועוג, בביות שלשים ואחד מלכים.

לולב, שהוא עומד לאדם בכמה דמים, וכמה מצוות יש בו – על אחת כמה וכמה!

לכך משה מזוהר את ישראל ואומר להם: ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג, מ).

ב

שבע שמחות את פניך

פתיחתא שנייה • דוד מבקש חיים, שבע כיתות של צדיקים, ושבע שמחות של חג

תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעמות בימינך נצח (תהלים טז, יא)

דוד מבקש חיים

דבר אחר: ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג, מ) –

זה שאמר הכתוב: תודיעני ארח חיים, שבע שמחות את פניך, נעמות בימינך נצח (תהלים טז, יא).

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים, הודיעני איזה פילון מפולש לעתיד לבוא.

רבי יודן ורבי עזריה.

רבי יודן אמר: אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, אם חיים אתה מבקש – צפה ליראה,

דכתיב יראת ה' תוסיף ימים (משלי י, כז).

ורבי עזריה אמר: אמר לו: דוד, אם חיים אתה מבקש – צפה ליסורים,

דכתיב ודרך חיים תוכחות מוסר (משלי י, כג).

שבע — שבע

שבע שמחות את פניך – שבענו בחמש שמחות את פניך:

מקרא, ומשנה, תלמוד, תוספתא ואגדה.

דבר אחר: שבע שמחות את פניך – אל תהי קורא כן, אלא 'שבע שמחות'.

אילו שבע כיתות של צדיקים שהם עתידים להקביל פני השכינה,

ופניהם דומות לחמה, ללבנה, לרקיע, לברקים, לכוכבים, לשושנים, למנורת בית המקדש.

לחמה מניין? ברה כחמה (שיר השירים ו, י).

ללבנה מניין? יפה כלבנה.

לרקיע מניין? והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע (דניאל יב, ג).

לברקים מניין? מראיהן כלפידם כברקים ירוצצו (נחום ב, ה).

לכוכבים מניין? ומצדיקי הרבים כמכבים.

לשושנים מניין? למנצח על שושנים לדוד (תהלים סט, א).

למנורת בית המקדש מניין? ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה (זכריה ד, ב) וגו'.

הכת החביבה שבהן

נעמות בימינך נצח –

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים, וכי מי מודיעני איזו כת החביבה והנעימה שבהן?

תרין אמוראין.

חד אמר: זו היא שבאה מכח תורה ומעשים טובים.

וחרנא אמר: אילו סופרים ומשנים שהם מלמדים את התינוקות לאמיתן,

שהם עתידין לישב בימינו של הקדוש ברוך הוא,

הדא הוא דכתיב נְעֻמֹת בְּיָמֵינוּ נִצַּח.

שבע מצוות שבחג

דבר אחר: שֶׁבַע שְׁמֻחוֹת אֶת פְּנֵיךְ – אילו שבע מצוות שבחג:

ארבעה מינים שבלולב, וסוכה, ושמחה, וחגיגה.

אם שמחה – למה חגיגה? ואם חגיגה – למה שמחה?

אמר רבי אבין: משל לשנים שנכנסו אצל הדיין,

ולית אנן ידעין הידיין הוא נצוחיא,

אלא מאן דנסב באגין – ידעין דהוא נצוחא.

כך, לפי שישראל ושרי אומות העולם נכנסין ומקטרגין לפני הקדוש ברוך הוא בראש השנה,

ולית אנן ידעין היילין אינון נצוחיא,

אלא ממה שישראל יוצאין מלפני הקדוש ברוך הוא ולולביהם ואתרוגיהם בידיהם –

אנן ידעין דישראל אינון נצוחיא.

לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְּאשׁוֹן.

ג

פְּנֵה אֶל תְּפִלַּת הָעֶרְעָר

פתיחתא שלישית • דוד מלך דוד עני, תפילתו של מנשה, ותפילתם של דורות אחרונים

פְּנֵה אֶל תְּפִלַּת הָעֶרְעָר וְלֹא בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם תִּכְתֹּב

זאת לדור אחרון ועם נבִּירא יְהִלְלִיָּה (תהלים קב, יח-יט)

מלך ועני

פְּנֵה אֶל תְּפִלַּת הָעֶרְעָר, וְלֹא בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם (תהלים קב, יח).

אמר רבי ראובן: אין אנו יכולין לעמוד על אופיו של דוד:

פעמים שהוא קורא את עצמו מלך, ופעמים שהוא קורא את עצמו עני.

הא כיצד?

בשעה שהוא צופה ורואה שהצדיקים עתידין לעמוד ממנו – כגון אסא, יהושפט, חזקיה, יאשיהו – הוא קורא את עצמו מלך:

אֱלֹהִים מְשַׁפְּטִיךָ לְמֶלֶךְ תּוֹ, וְצִדְקָתְךָ לְבֶן מֶלֶךְ (תהלים עב, א).

ובשעה שהוא צופה ורואה שהרשעים עתידין לעמוד ממנו – כגון אחז, אמון, מנשה – הוא קורא את עצמו עני:

תְּפִלָּה לְעֹנִי כִּי יַעֲטֶף (תהלים קב, א).

הפועל המושמר

רבי אלכסנדר פתר קרייא בפועל.

מה פועל הזה יושב ומשמר כל היום – אימתי? לכשיפליג בעל מלאכתו קימעא, וילקשינה בסוף.

כמה דאת אמר: **וְהָיָה הָעֵטָפִים לְלֶבֶן וְהַקְשָׁרִים לְיַעֲקֹב** (בראשית ל, מב).

מהו הָעֵטָפִים? רבי יצחק בר חקילא אמר: לקישיא.

תפילתו של מנשה

אמר ריש לקיש: הפסוק הזה – לא סופו ראשו, ולא ראשו סופו.

אם פָּנָה אֶל תַּפִּלַּת הָעֶרְעָר – היה לו לומר 'לא בזה את תפלתו';

אם לֹא בָּזָה אֶת תַּפִּלָּתָם – היה לו לומר 'פנה אל תפלת הערערים'.

אלא: פָּנָה אֶל תַּפִּלַּת הָעֶרְעָר – זה מנשה מלך יהודה;

וְלֹא בָּזָה אֶת תַּפִּלָּתָם – זו תפילתו ותפילת אבותיו.

הדא הוא דכתיב **וַיַּעֲתָר לוֹ** (דברי הימים ב לג, יג) – 'ויחתר' כתיב.

אמר רבי לעזר ברבי שמעון: בערבייא צווחין לעתירתא – חתירתא.

וַיֵּשְׁבֵהוּ יְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ – במה השיבו?

רבי שמואל בר יונה בשם רבי אחא: ברוח השיבו, כמה דאת אומר: 'משיב הרוח'.

וַיַּדַּע מְנַשֶּׁה כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים – באותה שעה אמר מנשה: אית דין ואית דיין.

תפילתם של דורות אחרונים

רבי יצחק פתר קרייא בדורות הללו, שאין להם לא מלך ולא נביא ולא אורים ולא תומים – אלא תפילה זו בלבד.

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים, אף היא – לא תבזה עליה.

תַּכְתֵּב זֹאת לְדֹר אַחֲרָיוֹן (תהלים קב, יט) – מכאן שהקדוש ברוך הוא מקבל את השבים.

וְעַם נִבְרָא יִהְיֶה יָהּ – שבראם הקדוש ברוך הוא ברייה חדשה.

דבר אחר: **תַּכְתֵּב זֹאת לְדֹר אַחֲרָיוֹן** – זה דורו של חזקיה שהיה נטוי למיתה.

וְעַם נִבְרָא יִהְיֶה יָהּ – שבראם הקדוש ברוך הוא ברייה חדשה.

דבר אחר: **תַּכְתֵּב זֹאת לְדֹר אַחֲרָיוֹן** – זה דורו של מרדכי ואסתר, שהיו נטויים למיתה.

וְעַם נִבְרָא יִהְיֶה יָהּ – שבראם הקדוש ברוך הוא ברייה חדשה.

דבר אחר: **תַּכְתֵּב זֹאת לְדֹר אַחֲרָיוֹן** – אילו דורות הללו, שהם נטויים למיתה.

וְעַם נִבְרָא יִהְיֶה יָהּ – שעתיד הקדוש ברוך הוא לבראות ברייה חדשה.

ומה עלינו? ליקח לולב ואתרוג, ולקלס להקדוש ברוך הוא.

לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: **וּלְקַחְתֶּם לָכֶם** (ויקרא כג, מ).

ד

יעלז שדי... אז ירננו כל עצי יער

פתיחתא רביעית • קצרה • העולם כולו מרנן לפני הדין

יעלז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער לפני ה' כי בא כי בא

לשפט הארץ ישפט תבל בצדק ועמים באמונתו (תהלים צו, יב-יג)

יעלז שדי וכל אשר בו, אז ירננו כל עצי יער (תהלים צו, יב).

יעלז שדי – זה העולם, דכתיב ויהי בהיותם בשדה (בראשית ד, ח).

וכל אשר בו – אילו הבריות, כמה דאת אומר לה' הארץ ומלואה (תהלים כד, א).

אז ירננו כל עצי יער – אמר רבי אחא:

'יער' – אילו אילנות שהם עושין פירות;

'כל עצי יער' – אילו אילנות שאינן עושין פירות.

לפני מי? לפני ה' (תהלים צו, יג).

למה? כי בא – בראש השנה; כי בא – ביום הכיפורים.

מה לעשות? לשפט הארץ, ישפט תבל בצדק ועמים באמונתו.

ה

ארחץ בנקיון כפי

פתיחתא חמישית • קצרה • לולב במקח ולא בגזל, הקפת המזבח, וההלל שיש בו לשעבר ולעתיד

ארחץ בנקיון כפי ואסבבה את מזבחך ה' לשמע

בקול תודה ולספר כל נפלאותיך (תהלים כו, יז-יח)

ארחץ בנקיון כפי, ואסבבה את מזבחך ה' (תהלים כו, יז).

ארחץ בנקיון כפי – במקח, ולא בגזל.

ואסבבה את מזבחך ה' – כי הא דתנינן תמן:

"בכל יום היו מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרין: אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצְּלִיחָה נָּא (תהלים קיח, כה)" (משנה סוכה ד, ה).

לשמע בקול תודה (תהלים כו, יז) – אילו הקרבנות.

ולספר כל נפלאותיך – אמר רבי אבון: זה הלל,

שיש בו לשעבר, ויש בו לדורות הללו, ויש בו לימות המשיח, ויש בו לימות גוג ומגוג, ויש בו לעתיד לבוא.

יש בו לשעבר – בצאת ישראל ממצרים (תהלים קיד, א).

יש בו לדורות הללו – לא לנו ה' לא לנו (תהלים קטו, א).

לימות המשיח – אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה' (תהלים קטז, א).

לימות גוג ומגוג – אֶסְרוּ חֹג בַּעֲבָתִים (תהלים קיח, כז).

חלק ב

גוף הדרישה

ו

וְלִקְחֶתֶם לָכֶם – מִשְׁלַחְכֶּם

דרשת הפסוק • "ולקחתם לכם" • לולב הגזול, ומשל הלסטים שסניגורו נעשה קטיגורו

וְלִקְחֶתֶם (ויקרא כג, מ) – תני רבי חייא: שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מכם.

לָכֶם – משלכם, ולא הגזול.

אמר רבי לוי: כל מי שהוא נוטל לולב גזול, למה הוא דומה?

ללסטים שהוא יושב בפרשת דרכים ומקפח את העוברים ואת השבים.

משל הלגיון והלסטים

חד זמן עבר חד ליגיון בעי למגבי דימוסיא דחדא מדינתא,

וקם עלוי וקפחיה, ונסב כל מה דהוה גביה.

בתר יומין איצטייד ההוא ליסטא ואיתייהב בפילקי.

שמע ההוא ליגיונא ואזל לגביה.

אמר ליה: קום הב לי כל מה דקפח ההוא גברא ונסיב מיניה, ואנא מילף עלך זכו.

אמר ליה: כל מה דקפח ההוא גברא ונסיב מינך – לית ליה מיניה אלא הדין טפיטא, דהוא מן דידך.

אמר ליה: הב ליה, ואנא מילף עלך זכו קדם מלכא.

הב ליה טפיטא דנסיב מיניה.

אמר ליה: למחר את נפיק לדינא קדם מלכא, קרי לך ואמר לך: אית לך בר נש מלף עלך זכו?

ואת אמר ליה: אית ליגיון פלן. והוא משלח וקרי ליה, ואנא מלף עלך זכו.

למחר נפק לדינא. קרי ליה מלכא: אית לך בר נש מלף עלך זכו?

אמר: ליגיון פלן. שלח מלכא וקרי ליה.

אמר ליה: מה את חכים מילף זכו בהדין גברא?

אמר ליה: חכים אנא – בההוא זימנא דשלחתני למיגבי דימוסיא דמדינתא פלניתא,

דקם עלי וקדמי וקפחני ונסב כל מה דהוה גבי, והדין טפיטא מסהיד עלי.

התחילו הכל אומרין: אוי לו לזה, שנעשה סניגורו קטיגורו!

כך אדם לוקח לולב לזכות בו;

אם היה גזול – הוא צווח לפני הקדוש ברוך הוא ואומר: גזול אני! חמוס אני!

ומלאכי השרת אומרין: אוי לו לזה, שנעשה סניגורו קטיגורו.

ז

ביום הראשון — ראשון לחשבון עונות

דרשת הפסוק • "ביום הראשון" • משל המלך והמס, ומחילת ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים

ביום הראשון (ויקרא כג, מ) – יום חמשה עשר הוא, ואת אומר **ביום הראשון**?

רבי מני דשאב ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי:

משל למדינה שהיתה מחייבת לימס למלך, והלך המלך לגבותה.

בתוך עשרה מיל יצאו גדולי מדינה וקילסו אותו – והתיר המלך שליש מדימוסיא שלהם.

בתוך חמשה מיל יצאו פטירבולי מדינה וקילסו אותו – והתיר להם המלך שליש מדימוסיא שלהם.

וכיון שנכנס המלך למדינה, יצאו כל בני המדינה וקילסו אותו.

אמר להם מלכא: מה דאזל – אזל; מיכא ולהלן – חושבנא.

כך באין ישראל בראש השנה ועושין תשובה – והקדוש ברוך הוא מתיר להם שליש עונותיהם.

באין בעשרת ימי תשובה ומתענים הכשירים – והקדוש ברוך הוא מתיר להם רוב עונותיהם.

וכיון שבא יום הכיפורים, כל ישראל מתענין – והקדוש ברוך הוא סולח על כל עונותיהם.

אמר רבי אחא: כתיב **כִּי עֲמָךְ הַסְּלִיחָה** (תהלים קל, ד) – הסליחה מופקדת אצלך מראש.

וכל כך למה? **למען תִּנָּרָא** – בשביל ליתן אימתך על כל בריותיך.

מיום הכיפורים ועד חג כל ישראל עסוקין במצוות: זה עוסק בסוכתו, וזה עוסק בלולבו.

ביום טוב הראשון של חג הן נוטלין לולביהן ואתרוגיהם בידם ומקלסין להקדוש ברוך הוא,

והקדוש ברוך הוא אומר להם: כבר מחלתי לכם על מה שעבר; מיכן ואילך – חשבו עונותיכם.

לפיכך אמר **ביום הראשון**. מאי **ביום הראשון**?

ראשון למעשה – לחשב עונות מיום הראשון של מועד.

ח

פרי עץ הדר — הלכות ארבעת המינים

דרשת הפסוק • ארבעת המינים בהלכה • דרשות ההלכה שבפסוק: יום ולא לילה, אתרוג, לולב, הדס וערבה

ביום הראשון (ויקרא כג, מ) – ביום, ולא בלילה.

ביום הראשון – ואפילו בשבת.

ביום הראשון – אין דוחין את השבת אלא על יום טוב הראשון של חג בלבד.

פרי עץ הדר – פרי שטעם עצו ופריו שוין; זה אתרוג.

בן עזאי אומר: **הדר** – זה הדר באילנו משנה לשנה.

תירגם עקילס: **הדר** – הידור, שהוא דר על פני המים.

כפת תמרים – רבי טרפון אומר: כפות; ואם פרוד – יכפתנו.

וענף עץ עבת – את שענף עצו דומה לקליעה; זה הדס.

וערבי נחל – אין לי אלא של נחל; של בקעה ושל הרים מניין?

תלמוד לומר וערבי נחל.

אבא שאול אומר: וערבי – שתים: ערבה ללולב, וערבה למקדש.

רבי ישמעאל אומר: פרי עץ הדר – אחד; כפת תמרים – אחד;

וענף עץ עבת – שלשה; וערבי נחל – שתים.

אפילו שתים קטומות ואחת שאינה קטומה.

רבי טרפון אומר: אפילו שלשה קטומים.

ט

ארבעת המינים — כנגד מי?

דרשת הפסוק • ארבעת המינים בדרש • כנגד הקדוש ברוך
הוא, כנגד האבות, כנגד האמהות, כנגד הסנהדרין, וכנגד ישראל

כנגד הקדוש ברוך הוא

רבי עקיבא אומר:

פרי עץ הדר (ויקרא כג, מ) – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה הוד והדר לבשת (תהלים קד, א).

כפת תמרים – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה צדיק כתר יפרח (תהלים צב, יג).

וענף עץ עבת – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה והוא עמיד בין ההדסים (זכריה א, ח).

וערבי נחל – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה סלו לרכב בערבות (תהלים סח, ה).

כנגד האבות

דבר אחר:

פרי עץ הדר – זה אברהם אבינו, שהידרו הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, דכתיב ואברהם זקן (בראשית כד, א).

כפת תמרים – זה יצחק אבינו, שהיה כפות ועקוד על גבי המזבח.

וענף עץ עבת – זה יעקב אבינו: מה הדס זה רחוש בעלים, כך היה יעקב רחוש בבנים.

וערבי נחל – זה יוסף: מה ערבה זו כמושה ובישה בפני שלשה המינים, כך מת יוסף לפני אחיו.

כנגד האמהות

דבר אחר:

פרי עץ הדר – זו אמנו שרה, שהידרה הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, דכתיב ואברהם ושרה זקנים (בראשית יח, יא).

כפת תמרים – זו אמנו רבקה: מה תמרה זו יש בה אוכל ויש בה קוצים, כך העמידה רבקה צדיק ורשע.

וענף עץ עבת – זו אמנו לאה: מה הדס רחוש בעלים, כך היתה לאה רחושה בבנים.

וְעֶרְבֵי נָחַל – זו אמנו רחל: מה ערבה הזאת כמושה בפני שלשת המינים, כך מתה רחל בפני אחותה.

כנגד סנהדרין

דבר אחר:

פְּרִי עֵץ הָדָר – זה סנהדרין גדולה של ישראל, שהידרה הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, דכתיב מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם (ויקרא יט, לב).
פֶּתַת תְּמָרִים – אילו תלמידי חכמים, שהן כופין את עצמן ללמוד תורה אילו מאילו.
וְעֶנֶף עֵץ עֵבֶת – אילו שלש שורות של תלמידי חכמים שיושבין לפני סנהדרין.
וְעֶרְבֵי נָחַל – אילו שני סופרי דיינין שהיו עומדין לפני סנהדרין, אחד מימין ואחד משמאל.

כנגד ישראל

דבר אחר:

פְּרִי עֵץ הָדָר – אילו ישראל: מה אתרוג הזה יש בו ריח ויש בו אוכל,
כך ישראל – יש בהן בני אדם שהם בעלי תורה ויש בהם מעשים טובים.
פֶּתַת תְּמָרִים – אילו ישראל: מה תמרה הזאת יש בה אוכל ואין בה ריח,
כך ישראל – יש בהן בני אדם שהם בעלי תורה ואין בהם מעשים טובים.
וְעֶנֶף עֵץ עֵבֶת – אילו ישראל: מה הדס הזה יש בו ריח ואין בו אוכל,
כך הן ישראל – יש בהן בני אדם שבידיהם מעשים טובים ואין בהם תורה.
וְעֶרְבֵי נָחַל – אילו ישראל: מה הערבה הזאת אין בה לא טעם ולא ריח,
כך ישראל – יש בהן בני אדם שאינם לא בעלי תורה ולא מעשים טובים.

אמר הקדוש ברוך הוא: לאבדן – אי אפשר.

אלא ייעשו כולם אגודה אחת, והם מכפרים אילו על אילו.

לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם.

חלק ג

חתימה

,

בזכות ולקחתם – ארבעה ראשונים

חתימה • חתימה: גילוי, פירעון, בניין וגאולה

אמר רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא:

בזכות ולקחתם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (ויקרא כג, מ) –

אני נגלה לכם ראשון,

ופורע לכם מן הראשון,
ובונה לכם את הראשון,
ומביא לכם את הראשון.

אני נגלה לכם ראשון – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב **אֲנִי ה' ראשון** (ישעיה מא, ד).
ופורע לכם מן הראשון – זה עשו הרשע, דכתיב **וַיֵּצֵא הָרָאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי** (בראשית כה, כה).
ובונה לכם את הראשון – זה בית המקדש, דכתיב **כָּסָא כְּבוֹד מְרוֹם מְרָאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְשָׁנוּ** (ירמיה יז, יב).
ומביא לכם את הראשון – זה מלך המשיח, דכתיב ביה **רָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הֵנָּה, וְלִירוּשָׁלַם מְבַשֵּׁר אֶתָּן** (ישעיה מא, כז).

